

דבר ה' זו הלכה (שבת קל"ח):

הלכה שבועית בנושאים אקטואליים

איסור אכילת דם, ההכנות להכשרת כבד

עיקרי ההלכות

- א.** איסור אכילת דם נשנה בתורה ארבע פעמים. יש דם שאסור בכרת, יש דם שאסור בלאו ויש שאיסורו רק מדרבנן.
- ב.** על מנת להכשיר כבד יש לעשות כמה הכנות: חיתוך או ניקוב, הדחה במים (לאשכנזים), מליחה מועטת.

איסור אכילת דם

- בשעה טובה אנו חוזרים לעסוק בהלכות כשרות המאכלים.
- איסור אכילת דם נשנה בתורה ארבע פעמים. באיסור כמה דרגות, יש דם שאיסורו בכרת ויש שאיסורו בלאו ויש דם שאסור רק מדרבנן¹.
- כמה טעמים נאמרו באיסור זה:
- מאחר והוא קרב על המזבח, הרי הוא חלקו של ה' ולא ניתן לבני אדם.
 - כשיאכל האדם את דם הבהמה יתמוג דמה בדמו וטבע האדם יהיה גם כטבע הבהמה.
 - כשיאכל האדם דם תכנס באדם נפש פחותה מנפשו.
 - הדם הוא מקור התאוות ועלול להגיע ממנו קלקול לנפש.
 - דרכם של המצרים היה לאכול דם והקב"ה ציווה עלינו להבדל מהם².

ההכנות להכשרת כבד

- מאחר ויש איסור לאכול דם, חובה למלוח את הבשר המיועד לאכילה על מנת להוציא את דמו ממנו.
- לכבד, בניגוד לאברים אחרים, לא מועילה מליחה, מאחר ויש בו דם רב. הדרך היחידה להכשירו היא לצלותו.
- באופן הצלייה וההכשרה יש חילוק בין כבד עוף לכבד בהמה.
- כבד עוף - לפני ההכשרה יש להסיר ממנו את המרה, הספרדים צריכים גם לחותכו.
- כבד בהמה שלם - יש לחותכו שתי וערב או לנקבו בסכין מספר נקבים.
- לאחר מכן: למנהג האשכנזים יש להדיח את הכבד היטב במים, הספרדים אינם חייבים להדיח (אלא אם כן מתכוונים לבשלו אחרי הצלייה). בשלב הבא יש למלוח מעט את הכבד ורק אחר כך לצלותו³.
- ראוי לא לצלות כבד רק על סמך הלימוד, אלא להתנסות בזה עם אדם שמכיר גם את הצד המעשי ולא רק את הצד התאורטי.
- בשבוע הבא נלמד איך לצלות את הכבד ועד כמה יש לצלותו.

מקורות והערות

1. ארבע פעמים בתורה חוזר על עצמו איסור אכילת דם.
א. אף-בשר בנפשו דמו לא תאכלו" (בראשית ט ד)
ב. חקת עולם לדורתיכם בכל מושבתיכם כל-חלב וכל-דם לא תאכלו" (ויקרא ג יז)
ג. ואיש איש מבית ישראל ומן-הגֵר הגֵר בתוכם אשר יאכל כל-דם ונתתי פני בנפש האכלת את-הדם והכרתי אתה מקרב עמה. כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתי לכם על-המזבח לכפר על-נפשתיכם, כי-הדם הוא בנפש יכפר. על-כן אמרתי לבני ישראל כל-נפש מקם לא-תאכל דם והגֵר הגֵר בתוכם לא-יאכל דם" (ויקרא יז י-יב)
ד. אך כאשר יאכל את-הצבי ואת-האיל כן תאכלנו, הטמא והטהור יחדו יאכלנו. רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא-תאכל הנפש עם-הבשר" (דברים יב כב-כה).
במסכת כריתות (כ ב) שנינו "אכל דם שחיטה בבהמה בחיה ובעוף בין טמאין בין טהורין דם נחירה דם עיקור דם הקזה שהנשמה יוצאה בו חייבין עליו דם הטחול דם הלב דם ביצים דם חגבים דם התמצית אין חייבין עליו רבי יהודה מחייב בדם התמצית".
ובברייתא שם (כב א) נאמר "דם הטחול דם הלב דם הכליות דם אברים הרי אלו בלא תעשה דם מהלכי שתיים דם שקצים ורמשים אסור ואין חייבין עליו".
הרי לפנינו שתי דרגות חיוב דאורייתא, הראשון כרת השני בלאו. דרגה שלישית היא דם שאסור מדרבן ויש כמה אופנים לאיסור זה כגון מראית עין, דם שבושל ועוד.
2. הטעמים השונים מובאים בראשונים ובאחרונים (רמב"ן, רמב"ם, חינוך, אור החיים וכן איש חי) ונכתבו כאן על פי ספר הכשרות (פ"ט ס"ק קי).

3. פסוקו השו"ע ורמ"א (יו"ד סי' עג סע' א) "כבד, יש בו ריבוי דם. לפיכך לכתחלה אין לו תקנה לבשלו ע"י מליחה, אלא קורעו שתי וערב ומניח חיתוכו למטה, וצולה (שיהא ראוי לאכילה). ואחר כך יכול לבשלו. הגה: ואם מנקבה הרבה פעמים בסכין הוי כקריעת שתי וערב. וכן אם נטל משם המרה וחתיכת בשר מן הכבד, דאפשר לדם לזוב משם. ומ"מ אם לא עשה כן נוטל הסמפונות לאחר צלייה, ומבשלה. וכל זה בכבד שלימה, אבל כשהיא חתוכה אין צריך כלום".
ומה שכתבנו לגבי חילוק המנהגים בין עוף לבהמה ובין בני אשכנז לספרד מבואר בדרכי תשובה (שם ס"ק כב) ובבן איש חי (שנה ב פרשת אחרי סע' י).
ומה שכתבנו בחילוק בין אשכנזים לספרדים בהדחה לפני הצלייה מבואר בסימן עו (סע' ב) "רצה למלוח צלי ולאכלו בלא הדחה, עושה, ואין לחוש לדם שעל המלח. ויש מי שאומר דהני מילי כשמולחו

וצולו מיד, אבל אם שהה במלחו, המלח בולע ונאסר, לפיכך מדיחו יפה קודם צלייה. הגה. וי"א דצלי בעי הדחה תחלה וי"א דצריך גם כן קצת מליחה תחלה. והמנהג להדיח תחלה וגם למלחו קצת כאשר נתחב בשפוד, וצולו מיד קודם שיתמלא המלח דם. מיהו אם לא הדיחו ולא מלחו כלל, או מלחו בלא הדחה תחלה, ונצלה כך, מותר, ובלבד שלא שהה כך במליחתו בלא הדחה שיעור מליחתו, אבל אם שהה כל כך קודם שצלאו, אסור".